

Федір Богатирчук

- забутий шаховий геній і кошмар Ботвинника

Якщо чемпіонів у важкій атлетиці називають найсильнішими, а чемпіонів в спринті найшвидшими, то шахових чемпіонів традиційно називають найрозумнішими.

І як не гордитися тим, що зовсім недавно українка Марія Музичук стала чемпіонкою світу з шахів - вже друге після Анни Ушеніної.

Гідно поваги і те, що чоловіча збірна України двічі виграла світові шахові олімпіади, а нашим шахістам це вдалося одного разу. Гордимся також екс-чемпіоном світу Русланом Пономарьовим, звичайно ж і Василем Іванчуком, якого Віктор Корчній на рівні з Капабланкою, Фішером і Каспаровим назвав «генієм» та багатьма українськими шахістами.

Але ми знаємо мало, або зовсім не знаємо Федіра Парфеновича Богатирчука - великого шахіста і патріота, який прожив довге драматичне життя.

Федір Богатирчук народився в Києві в 1892 році. З юності брав участь у шахових турнірах. У віці 17 років став чемпіоном Києва, випередивши майбутнього претендента на світову першість Юхима Боголюбова. У Всеросійському турнірі 1912 року став третім. У тому ж році вступив на медичний факультет Київського університету Святого Володимира. У 1914 році брав участь в турнірі в Мангеймі (Німеччина), який не був дограний через початок Першої світової війни. Богатирчук разом з групою інших представників Росії на чолі з майбутнім чемпіоном світу Олександром Алехіним був інтернований і повернувся в Росію тільки через півтора року. У 1917 році він закінчив університет, отримав диплом лікаря, після чого відправився добровольцем на фронт.

Під час громадянської війни працював у госпіталі, викладав анатомію в Київському інституті фізкультури і спорту. Богатирчук любив Україну і не любив радянську владу. У 1920-1930 роках Богатирчук активно займався шахами. Він взяв участь в шести чемпіонатах Радянського Союзу з найсильнішим у світі складом учасників. У 1927 році розділив перше місце з Петром Романовським і на чотирьох турнірах ставав бронзовим призером. У 1926 році Богатирчук видав перший підручник шахової гри на українській мові «Шахи. Підручник гри».

На Московському міжнародному турнірі 1935 року український майстер зіграв внічию з двома екс-чемпіонами світу - Еммануїлом Ласкером і Хосе-

Раулем Капабланкой, а також обіграв майбутнього чемпіона світу Михайла Ботвинника. Слід підкреслити, що Федір Богатирчук був єдиним радянським шахістом, які мали позитивний баланс в партіях з Ботвинником - три перемоги і дві нічії.

Під час Другої світової війни Богатирчук unikнув евакуації і залишився в окупованому німцями Києві. Після війни Богатирчук опинився в американській окупаційній зоні, в травні 1945 року влаштувався в Байройті. Щоб unikнути репатріації в СРСР, він брав участь в турнірах під вигаданими прізвищами Богенхольс або Богенко. У 1948 році емігрував до Канади, став викладачем медичного факультету Оттавського університету спочатку в якості лектора і потім професора рентгенівської анатомії. Опублікував понад 30 друкованих праць в американських, канадських і європейських наукових виданнях.

Богатирчук брав участь в чемпіонатах Канади (в 1949 - 2-е місце, в 1951 - 3-е місце). Продовжував грати в міжнародних турнірах, за винятком тих, де брали участь радянські гросмейстри. Грав за команду Канади на шаховій олімпіаді в 1954 році. У тому ж році став міжнародним майстром.

Відійшовши від практичної гри, ПОЧАВ грати по листуванню. У 1967 році Міжнародна шахова федерація гри за листуванням (ІКЧФ) присвоїла також звання МАЙСТРА: МІЖНАРОДНОГО гросмейстером він не став в зв'язку з протестом СРСР. Радянська країна жорстко забанили «колаборанта» і «українського буржуазного націоналіста»: його ім'я викреслили з усіх шахових довідників і не згадували в шаховій історії. Власне, це логічно, так поступали з багатьма. Куди парадоксально те, що великого українця сьогодні не знають і не шанують в незалежній Україні, про яку він так мріяв. Федір Богатирчук помер в 1984 році напередодні початку матчу Карпов - Каспаров. Таким чином, його біографія з'єднала епохи великих шахових чемпіонів - від першого, Вільгельма Стейніц, до тринадцятого - Гаррі Каспарова.

МАША ШАХОВА